

А.А. Амангельды*, **Т.Т. Дюсебаев**

Қонаев Университеті, Қазақстан, Алматы қ.

* e-mail: aizhan_amangeldy@mail.ru

ЗИЯТКЕРЛІК МЕНШІК САЛАСЫНДАҒЫ ҚҰҚЫҚТАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ МИРАСҚОРЛЫҒЫ

Бұл мақала зияткерлік меншік құқығы саласындағы құқықтық мирасқорлық институтын зерттеуге бағытталған.

Құқықтық мирасқорлық, оның ішінде зияткерлік меншік саласындағы мирасқорлық туралы нормалар мен теориялық ережелерді талдау барысында Қазақстандық зияткерлік меншік саласындағы қатынастарды реттейтін заңнаманың олқылығы салдарынан құқық қолдану қызметінде проблемалардың туындайтындығын, аталған саладағы терминологияда анықтамалардың дұрыс берілмегендігін есепке ала отырып, елімізде осы аспектінің жеткілікті зерттелмегендігін көруге болады.

Зияткерлік меншік саласының ғылыми тұрғыда жете зерттелмеуі зияткерлік қызметтің нәтижелерінде, даралау құралдарында, оларға айрықша құқықтарды тануда және құқықтық мирасқорлықтың мазмұнын құрайтын терминдерге дұрыс анықтама беруде тәжірибеде анағұрлым қиындықтар туғызады.

Мақалада автор «құқықтық мирасқорлық» ұғымына анықтама беріп, оны жіктеудің тәсілдерін талдайды. Сондай-ақ, мақалада зияткерлік меншік құқығының ұғымдық аппаратын дұрыс қолдану, Қазақстан Республикасының авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы заңының кейбір мәселелері, зияткерлік меншік саласындағы шарттар мен өзге де аспектілері толық зерттелді.

Атап айтқанда, автор тарапынан «ауысу», «беру», «ұсыну», «билік ету» ұғымдарына басымдық беріледі. Айрықша құқықтар мен цессияны басқаға беру шартының арақатынасы, лицензиялық және авторлық шарттағы ұғымдардың өзара кереғар болуына қатысты туындайтын мәселелерге баса назар аударылған. Автор тапсырыстың авторлық шартын мердігерлік шарт санатына жатқызуға болмайтындығын негіздей отырып, өзіндік ұстанымын білдіреді.

Түйін сөздер: зияткерлік меншік құқығы, айрықша құқықтар, ауысу, беру, ұсыну, иеліктен шығару, билік ету.

A.A. Amangeldy*, T.T. Dyussebaev

Kunaev University, Kazakhstan, Almaty

* e-mail: aizhan_amangeldy@mail.ru

Succession of intellectual property rights

This article is devoted to the study of the institute of succession in relation to the field of intellectual property law.

The analysis of norms and theoretical provisions on succession indicates that this aspect has not been studied enough in Kazakhstan, which leads to confusion and ambiguity of terminology, due to the imperfection of legislation regulating relations in the field of intellectual property, problems arise in law enforcement. This situation unwittingly creates significant difficulties for practice regarding the results of intellectual activity, means of individualization, the realization of exclusive rights to them and the correct understanding of the terms that make up the content of succession.

The article analyzes various approaches to the concept of succession, its classification. The article provides a detailed study on such aspects of intellectual property law as the correct application of the conceptual apparatus, problems in the Law of the Republic of Kazakhstan on Copyright and Related Rights, contracts in the field of intellectual property and many others.

In particular, the author substantiates the concepts of «transition», «transfer», «provision», «disposal». Special attention is paid to the problem of the correlation of the contract of assignment of exclusive rights and assignment, inconsistencies in the concepts of license and copyright agreements. The opinion is substantiated why the contract of the author's order cannot be included in the category of contract contracts.

Key words: intellectual property right, exclusive rights, transfer, transfer, provision, alienation, disposal.

А.А. Амангельды*, Т.Т. Дүсебаев

Университет Кунаева, Казахстан, г. Алматы

* e-mail: aizhan_amangeldy@mail.ru

Правопреемство прав в сфере интеллектуальной собственности

Данная статья посвящена исследованию института правопреемства применительно к сфере права интеллектуальной собственности.

Анализ норм и теоретических положений о правопреемстве свидетельствует о том, что данный аспект изучен в Казахстане недостаточно, что приводит к путанице и неясности терминологии, вследствие несовершенства законодательства, регулирующего отношения в сфере интеллектуальной собственности, возникают проблемы в правоприменительной деятельности. Такая ситуация невольно порождает значительные трудности и для практики касательно результатов интеллектуальной деятельности, средств индивидуализации, реализации исключительных прав на них и правильного понимания терминов, составляющих содержание правопреемства.

В статье проанализированы различные подходы к понятию правопреемства, его классификации. В статье проведено детальное исследование по таким аспектам права интеллектуальной собственности, как корректное применение понятийного аппарата, проблемы в Законе Республики Казахстан об авторском праве и смежных правах, договоры в сфере интеллектуальной собственности и многие другие.

В частности, автором обоснованы понятия «переход», «передача», «предоставление», «распоряжение». Особое внимание уделено проблеме соотношения договора уступки исключительных прав и цессии, несоответствия в понятиях лицензионного и авторского договоров. Обосновано мнение, почему договор авторского заказа не может быть включен в категорию договоров подряда.

Ключевые слова: право интеллектуальной собственности, исключительные права, переход, передача, предоставление, отчуждение, распоряжение.

Кіріспе

Азаматтық құқық теориясында көптеген институттар ғылыми тұрғыда дәйектелген пікір-таластар мен ғылыми ізденістердің мәнін құрайды. Солардың бірі – құқықтық мирасқорлық болып табылады.

Аталған аспектіні қарастырудың маңыздылығы құқық теориясындағы шиеленіскен мәселелерді ғана қамту емес, сондай-ақ, тәжірибелік тұрғыда, заң анықтамалары мен құқықтық тұжырымдардың нақтылығына (бірізділігіне) және құқық нормаларын дұрыс түсінік беруге қатысты туындайтын дауларға байланысты болып отыр. Бұл мақалада зияткерлік меншік саласындағы құқықтық мирасқорлық ережелеріне нақты тұжырым мен анықтама беруге әрекет жасалды.

Құқықтық мирасқорлыққа қатысты сұрақтардың туындауы зияткерлік меншік құқығы аспектілерінің жеткілікті түрде жан-жақты зерттелмегендігімен байланысты. Мәселен, ғылыми терминдердің дұрыс берілмеуі, зияткерлік меншік саласындағы қатынастарды реттейтін заңнамадағы олқылықтардың әлі де реттелмеуі бүгін де қоғамға кері ықпалын келтіруде.

Құқықтық мирасқорлық, оның ішінде зияткерлік меншік саласындағы мирасқорлық туралы нормалар мен теориялық ережелерді талдау барысында Қазақстанда бұл саланың жеткілікті түрде зерттелмеген деп қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Аталған мәселеден елімізде құқықтық мирасқорлық саласындағы зерттеулердің жеткіліксіз екендігін, сондай-ақ, азаматтық айналымда зияткерлік қызмет нәтижелерін және оларға айрықша құқықтарды пайдалану мәселелерінде құқық қолдану практикасы үшін де елеулі қиындықтар туғызатындығын негізге ала отырып, құқықтық мирасқорлық тақырыбы өкінішке орай, шетте қалғандығын көруге болады.

Зияткерлік меншік саласындағы шарттар ерекше қызығушылыққа ие, өйткені, цивилист-ғалымдар көп жағдайда азаматтық-құқықтық шарттар жүйесін анықтау кезінде аталмыш саланы тыс қалдырып жатады. Салдарынан зияткерлік меншік саласындағы шарттарға қатысты мәселелер шешімін таппауда және зияткерлік қызмет нәтижелерін пайдалануға байланысты шарттардың құқықтық табиғаты әлі де зерттеуді талап етеді, қазіргі цивилист ғалымдардың зияткерлік меншік саласындағы шарттарды жал-

пы қабылданған шарттар жүйесіне қосуға деген талпыныстары оң нәтиже бермеуде.

Осы және өзге де туындаған мәселелер нақты ұстанымдар мен дәйекті көзқарастарды қажет етеді.

Материалдар мен әдістері

Заң ғылымында мұрагерліктің түсінігі дәстүрлі нысанда құқықтар мен міндеттердің екінші тұлғаға ауысуын немесе өтуін білдіреді. Алайда, біздің пайымдауымызша, барлығы мұрагерліктің түріне байланысты, өйткені, әмбебап мұрагерлік жағдайында «ауысу» термині қолданылады, ал ішінара мұрагерлік жағдайында (сингулярлық мұрагерлік) құқықтар мен міндеттерді «беру» және «ұсыну» терминдері қолданылады.

Құқықтық мирасқорлық тақырыбында зерттеу жүргізген ғалымдардың ішінде қазақстандық белгілі цивилист М.К. Сүлейменовтің 2023 жылы жарық көрген «Азаматтық құқықтағы құқықтық мирасқорлық» атты монографиясын атауға болады.

Академик М.К. Сүлейменов өзінің ғылыми еңбегінде мұрагерлік мәселелерін зерттеуге өзіндік үлес қосып жүрген бірқатар авторлардан бөлек, С.А. Косоруковтың 2006 жылғы «Ресей Азаматтық құқығы бойынша міндеттемедегі сингулярлық мұрагерлік теориясы мен практикасының негізгі мәселелері» атты еңбегіне (Косоруков 2006: 24), С.В. Корнихинаның 2007 жылғы «Ресей азаматтық заңнамасы бойынша айрықша құқықтардағы мұрагерлік» (Корнихин 2007: 29), А.А. Тебряевтың 2010 жылғы «Мұрагерліктің» азаматтық құқық категориясы ретіндегі ұғымы туралы» (Тебряев 2010: 254), Л.А.Новоселованың 2017 жылғы «Ресей заңнамасы бойынша зияткерлік мұрагерлік құқықтары» еңбегіне (Новоселова 2017: 112) және өзге де ғалымдардың еңбектеріне сілтеме жасайды (Мелузова 2003: 24; Косинков 2017:26; Прокопенко 2006: 24; Рождественская 2013: 26; Нагродская 2018: 34; Маторина 2013:29; Орлова 2010: 30; Усов 2015: 37)

Мұрагерлік ұғымын зерделей отырып, ғалымдардың зерттеулеріне жүгінсек. Сонымен, Д.В. Носовтың пікірінше, құқықтық мирасқорлық деп құқық қатынастары субъектісінің жеке басымен байланысты емес және субъектілік құрамның заңдармен тыйым салынбаған өзгеруін білдіретін құқықтық қатынастар қа-

сиетін таниды, бұл ретте субъективтік құқықтарды және (немесе) заңдық міндеттерді туындауы иелену тәртібімен олардың бір тұлғадан (құқық иеленушіден) сол бір адамға (құқық мирасқорына) қатысты басқа тұлғаға (құқық мирасқорына) ауысуы құқықтық қатынастар объектісін құрайды. Құқықтық мирасқорлық үшін құқықтық қатынастар субъектісін құқықтық қатынастарға қатысу үшін қажетті құқықтық қабілеттілік көлеміне ие басқа субъектімен ауыстыру жолымен оның өзгеруі тән, бұл құқықтық қатынастардың өзгеруіне әкеп соғады (Носов 2011: 8).

А.А. Тебряев мұрагерлік институтына қатысты тек белгілі бір жеке тұлғаның субъективтік құқықтары туралы айтуға болатындығын алға тартады. Олар өздігінен басқа тұлғаға (құқықтық мирасқорға) «ауыса алмайды», өйткені оның құқықтық мирасқорлық тәртібімен өзінің субъективтік құқықтары пайда болады. Сонымен бірге, мұрагердің субъективтік құқықтары құқық берушінің субъективтік құқықтарынан туындайды (Тебряев 2010: 254).

Д.В. Носов та өз еңбектерінде де дәл осындай ерекшелікті атап өтеді, ол мирасқорлық бұл субъективтік құқықты немесе құқықтық жауапкершілікті алу деп түсіндіреді. Мұндай құқық иеленуді сипаттайтын негізгі белгі – сатып алынған құқық немесе міндеттеме мен бастапқы құқықтық қатынас арасындағы байланыс болып табылады. Мұндай құқық иеленудің басты сипаттаушы белгісі болып құқық иеленушілік немесе міндеттілік пен бастапқы құқықтық қатынастар арасындағы байланыс табылады (Носов 2013а: 38).

Осылайша, мұрагерлік фактісінің нәтижесінде субъективтік мазмұны өзгермейді, тек белгілі бір құқықтың субъектісі өзгереді.

Заң әдебиеттерінде құқықтық мирасқорлықтың жіктелуі келесідей түрге бөлінеді:

1. Құқықтық мирасқорлық кезінде субъект ауыстырылатын құқықтық қатынастардың санына байланысты сингулярлық құқықтық мирасқорлық (субъект бір құқықтық қатынаста немесе бір заңды фактінің немесе заңды фактілер құрамының негізінде бірнеше құқықтық қатынаста ауыстырылады) және әмбебап құқықтық мирасқорлық (субъект қатысатын барлық құқықтық қатынастарда бір заңды фактінің немесе заңды фактілер құрамының негізінде ауыстырылады) бөлінеді.

2. Субъектінің құқықтық қатынастарды өзгертуге деген ерік-жігерінің болуына байланысты осы субъектіні ауыстыру жолымен құқық берушінің еркі болмаған кезде («мәжбүрлі құқықтық мирасқорлық») ерікті мұрагерлік пен құқықтық мирасқорлықты бөліп көрсету орынды болады. Жеке құқықта құқық иеленушінің еркі болмаған жағдайда жүзеге асырылатын мәжбүрлі құқықтық мирасқорлық бар екені ерекше атап өтіледі.

1. Құқықтық қатынастарға түсуші құқық иеленуші субъектінің түріне қатысты жеке құқық қатынастар субъектілерінің құқықтық мирасқорлығын бөліп көрсеткен жөн.

2. Құқық салаларының материалдық және іс жүргізу саласы деп бөлінуіне байланысты құқық теориясында материалдық құқықтық мирасқорлық пен іс жүргізу құқықтық мирасқорлығын жеке қарастыру қажет (Носов 2011б: 9). Құқықтық мирасқорлық құқық теориясындағы жалғыз жіктемесі емес. Сондай-ақ, Мирасқорлық негіздерін шарттық және шарттан тыс деп бөліп қарастырамыз.

С.В. Корнихиннің пікірінше, шарттық негіздерге тараптардың келісімі бойынша жүзеге асырылатын айрықша құқықтарды берудің барлық нысандары (авторлық тапсырыс шарты, патентті иеліктен шығару туралы шарт және басқалары, коммерциялық концессия шарты, лицензиялық және т.б.) жатады (Корнихин 2007: 21). Шарттан тыс мирасқорлық шаруашылық серіктестігінің немесе қоғамның жарғылық (жинақтамалы) капиталына салым ретінде айрықша құқықтарды енгізу салдарынан туындайтын сабақтастықты қамтиды; заңды тұлғаларды қайта ұйымдастыру салдарынан айрықша құқықтардың ауысуы, мұрагерлік шеңберінде туындайтын мұрагерлік, сондай-ақ мемлекеттік немесе муниципалдық меншікті жекешелендіру актілеріне ілеспе мұрагерлікті қамтиды (Корнихин 2007: 21).

Айта кету керек, Қазақстанда муниципалдық меншік жоқ, керісінше мемлекеттік меншікті республикалық және коммуналдық меншікке бөлу қарастырылған.

Д.В. Носов құқықтық қатынастарға түсетін құқық иеленуші субъектінің түріне қарай құқық қатынастардағы жеке және ұжымдық субъектілердің құқықтық мирасқорлығын бөліп қарастырады (Носов 2013в: 62).

Сондай-ақ, құқық салаларын материалдық және іс жүргізу салаларына бөлу негіздерін есеп-

ке ала отырып, құқық теориясында материалдық мирасқорлық және іс жүргізу мирасқорлығы туралы сөз қозғауға болады (Носов 2013в: 63).

Әмбебап құқықтық мирасқорлыққа қатысты құқық мирасқорына белгілі бір құқықтар мен міндеттердің жиынтығының белгілі бір тұлғаның құқықтары мен міндеттерінің барлық жиынтығына (мүлікті мұраға қалдыру, заңды тұлғаларды қайта ұйымдастыру кезінде) өту жағдайлары бар екенін атап өткен жөн. Сингулярлық құқықтық мирасқорлық – нақты субъект қатысатын бір немесе бірнеше құқықтық қатынастардағы құқықтық мирасқорлық (Носов 2013: 65).

Бұдан басқа, сингулярлық құқықтық мирасқорлық мәжбүрлі нысанда болуы тиіс. Мысалы, ҚР Патент заңында мәжбүрлеу лицензиясы көзделген (ҚР Патент заңы 11 бап, 4 т.).

С.А. Косоруков талап ету құқықтарының ауысуы туралы жекелеген нормаларды заң негізінде қолданудың даулы аспектілерін атап өтеді (Ресей Федерациясының Азаматтық кодексінің 313-бабының 2-тармағы және Ресей Федерациясының Азаматтық кодексінің 365-бабы), Осы жағдайларда міндеттемедегі сингулярлық мирасқорлықтың мақсаты жаңа несие берушінің заңды мүдделерін қорғау немесе кепілдік беру (борышкер) міндеттеме бойынша және міндеттеме бойынша бастапқы несие берушінің (борышкердің) еркінен тыс орын алады (Косоруков 2006: 16).

С.А. Косоруковтың пікірімен біз де қосыламыз, құқықтық мирасқорлық шын мәнінде мәжбүрлі нысанда болуы тиіс. Сондай-ақ бұл тұжырымнан құқықтық мирасқорлықтың заңдылығы туралы көзқарас туындайды.

Сонымен қатар, шарттық мұрагерліктің де ерекшеліктерін атауға болады. Ғалым С.В. Скрябин өзінің «Кәсіпорынды сату шартындағы мұрагерліктің кейбір мәселелері» атты мақаласында кәсіпорындарды сату шартында Кәсіпорынды сату жеке (сингулярлық) мұрагерлік жағдай болып табылады және сатып алу-сату шартында сатып алушыға аталған мүліктік құқықтар мен міндеттер кешені ғана өтеді деген қорытындыға келеді. Сот тәжірибесі көрсеткендей, автор сатып алу-сату шартында мүліктік кешен ретінде кәсіпорынның құқықтары мен міндеттерінің толық ауысу презумпциясын, яғни әмбебап мұрагерлік жағдайын қарастырады (Скрябин <https://online.zakon.>

kz/Document/?doc_id=30008048&pos=63;-35#pos=63;-35).

Құқықтар мен міндеттерді табыстау тараптардың келісіміне негізделген кезде мұрагерлік шартты нысанда болуы мүмкін және мұрагерлік шарт әмбебап немесе сингулярлық нысанда да болуы мүмкін, десе де бұл шарттың талаптарына байланысты болып табылады.

М.К. Сүлейменов транслятивтік (транзиттік) құқықтық мирасқорлықты жеке бөліп қарастырады, яғни ол құқық иеленуші (актор) құқық мирасқорына (сукцессорға) құқық және/немесе міндеттерді табыстайтын құқықтық мирасқорлық деп пайымдайды. Міндеттемедегі тұлғаларды мұраға қалдырудың немесе өзгертудің классикалық мысалдары. Конституциялық құқықтық мирасқорлық – құқық иеленуші (актор) өз құқықтарының және/немесе міндеттерінің бір бөлігін ғана құқық мирасқорына (сукцессорға) табыстайтын, алайда, құқықтардың және/немесе міндеттердің қандай да бір бөлігін өзінде қалатын құқықтық мирасқорлықтың түрі (Сулейменов 2023: 52).

Зияткерлік меншік құқығында құқықтардың 2 түрі бар: мүліктік (яғни айрықша) және жеке мүліктік емес құқықтар.

Зияткерлік шығармашылық қызметтің нәтижелеріне жеке мүліктік емес құқықтар берілмейді, табысталмайды және ауыспайды, иеліктен шығарылмайды, ҚР АҚ 963-бабына сәйкес, жеке мүліктік емес құқықтар, оның мүліктік құқығына қарамастан, авторға тиесілі болады және оның мүліктік құқығы басқа тұлғаның интеллектуалдық шығармашылық қызметінің нәтижелеріне ауысқан жағдайда өзінде сақталып қалады. Бұл жеке мүліктік емес құқықтармен сипатталады және абсолютті болып табылады.

Жеке мүліктік емес құқықтар мирасқорлыққа берілмесе де, мұрагерлер зияткерлік меншік объектілеріне жеке мүліктік емес құқықтарын қорғауды жүзеге асырады. Айрықша құқықтарға келетін болсақ, мирасқорлық бөлігінде көптеген ерекшеліктер бар. Қарастыралық.

Академик М.К. Сүлейменов өзінің монографиясында ҚР АҚ 965-бабының 1-тармағын талдауда айрықша құқықтардың үшінші тұлғаға ауысуы шарттардың екі түрімен делдал болуы мүмкін деген қорытындыға келеді:

- айрықша құқықты иеліктен шығару туралы шарт (айрықша құқықтардың толығымен басқа тұлғаға ауысуы);

- лицензиялық шарт (айрықша құқықтардың басқа тұлғаға ішінара ауысуы) (Сулейменов 2023: 190).

Алайда, бұл тұжырыммен келісуге болмайды. Біріншіден, ҚР Заңнамасы бойынша айрықша құқықтарды беру толығымен де, ішінара да мүмкін екендігіне назар аударған жөн, бұл ретте зияткерлік меншіктің әрбір объектісіне оларға айрықша құқықты құрайтын өкілеттіктері бар. Табыстау шарты бойынша (иеліктен шығару) айрықша құқықтың өкілеттіктерін толық немесе ішінара беру және лицензиялық шарт бойынша айрықша құқықтың өкілеттіктерінің толық көлемінде немесе бір бөлігі берілуі мүмкін және осыған байланысты лицензиялық шарттардың түрлері де ерекшеленеді.

Екіншіден, М.К. Сулейменов ауысу, табыстау, айрықша құқықтарға билік ету терминдеріне талдау жүргізеді, алайда, автор тарапынан ҚР қолданыстағы заңнамасының нормалары, зияткерлік меншік құқығының қазіргі тұжырымдамалары ескерілмейді.

Осы орайда, зияткерлік меншік объектілеріне айрықша құқықтарға қатысты беру, табыстау, иелік ету ұғымдарын түсіну қажет.

Бұл жерде М.К. Сүлейменов зияткерлік меншік саласындағы мамандардың азаматтық құқықтың жалпы теориясының ережелерін қаншалықты қолданғысы келмейтіндігін немесе қолдана алмайтындығын баса көрсетеді. Бұдан туындайтын сұрақ, АҚ нормалары қолданылуы мүмкін бе?

Әрине, мүмкін, алайда ҚР Азаматтық кодексі зияткерлік меншік құқығы туралы жалпы ережелерді анықтайды, ол ҚР арнайы заңнамасында көзделген.

Бәлкім, академик М.К. Сүлейменов осы мақаланың авторы А.А. Амангелдінің еңбектеріндегі терминдерді қолдану проблемаларына ерекше назар аударылғанын, Қазақстан Республикасының заңдарындағы нормаларды ескере отырып, «билік ету», «беру», «иеліктен шығару» ұғымдарына анықтама бере білген диссертациялық зерттеуінде ерекше назар аударылғаны фактісін ескермеген болуы мүмкін (Амангельды 2015а: 6). Автордың ғылыми еңбектерінде бұл міндет орындалды, өйткені тұжырымдамалық аппаратты қолданудағы олқылықтарды болдырмау үшін осы тұжырымдамалар бойынша авторлық көзқарас тұжырымдалды (Амангельды 2015а:12). М.К.Сүлейменов

болашақта автордың ғылыми кеңесшісі болуы әбден ықтимал.

Осы мәселелерді шешу үшін ҚР Азаматтық кодексінің нормаларына және зияткерлік меншік саласындағы ҚР арнайы заңнамасына кешенді түрде жүгінеміз.

ҚР АҚ 965 бабына сәйкес егер осы Кодексте немесе өзге де заңнамалық актілерде өзгеше көзделмесе, зияткерлік меншік объектісіне айрықша құқықтарды олардың құқық иелері шарт бойынша толық немесе ішінара басқа адамға беруі мүмкін, сондай-ақ мұрагерлік бойынша әмбебап құқықтық мирасқорлық тәртібімен және заңды тұлғаның – құқық иесінің қайта ұйымдастырылуы нәтижесінде ауысады (Қазақстан Республикасының азаматтық кодексі (ерекше бөлім) Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 1 шілдедегі N 409 Кодексі).

«Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы» Қазақстан Республикасының 1996 жылғы 10 маусымдағы N 6-І Заңының (бұдан әрі – ҚР АСҚ) 30 бабының 1 тармағына сәйкес авторлық құқық шарт бойынша және мұра ретінде беріледі («Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы» Қазақстан Республикасының 1996 жылғы 10 маусымдағы N 6-І Заңы).

ҚР АСҚ 31 бабының 1 тармағына сәйкес автордың осы Заңның 16-бабында аталған мүліктік құқықтары толық немесе ішінара берілуі, сондай-ақ айрықша құқықтарды беру туралы авторлық шарт бойынша немесе айрықша емес құқықтарды беру туралы авторлық шарт бойынша пайдалану үшін берілуі мүмкін («Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы» Қазақстан Республикасының 1996 жылғы 10 маусымдағы N 6-І Заңы).

«Қазақстан Республикасының Патент Заңы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 16 шілдедегі N 427 Заңының (бұдан әрі – патент заңы) 11-1 бабының 1 тармағына сәйкес патент иеленуші өзіне тиесілі өнеркәсіптік меншік объектісіне айрықша құқықты өзгеге беру шарты бойынша басқа жеке немесе заңды тұлғаға беруге құқылы («Қазақстан Республикасының Патент Заңы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 16 шілдедегі N 427 Заңы). Өнеркәсіптік меншік объектісін пайдалану құқығын беру лицензиялық шарт негізінде жүзеге асырылады.

«Селекциялық жетістіктерді қорғау туралы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 13 шілдедегі N 422 Заңының (бұдан әрі – Се-

лекциялық заң) 16 бабына сәйкес селекциялық жетістікке өтінім беру және оған патент алу құқығы, селекциялық жетістікті пайдалануға, сондай-ақ сыйақыға және оны пайдаланудан түскен кіріске айрықша құқық мұра ретінде немесе құқықтық мирасқорлық тәртібімен ауысады («Селекциялық жетістіктерді қорғау туралы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 13 шілдедегі N 422 Заңы).

Селекциялық заңның 18 бабында көрсетілгендей, патент иеленуші болып табылмайтын кез-келген тұлға (лицензиат) қорғалатын селекциялық жетістікті патент иеленушінің (лицензиар) рұқсатымен лицензиялық шарт, кешенді кәсіпкерлік лицензия шарты немесе лицензиармен жасалатын, лицензиялық шарттың талаптарын қамтитын өзге де шарт (лицензиялық шарт) негізінде пайдалануға құқылы.

«Интегралдық микросхемалар топологияларын құқықтық қорғау туралы» Қазақстан Республикасының 2001 ж. 29 маусымдағы № 217-ІІ Заңының 8 бабына сәйкес топологияға айрықша құқық басқа тұлғаға шарт бойынша толығымен немесе ішінара берілуі мүмкін, сондай-ақ мұрагерлік бойынша әмбебап құқық мирасқорлығы тәртібімен және құқық иеленуші заңды тұлғаның қайта ұйымдастырылуы нәтижесінде өтеді. Лицензиялық шарт бойынша құқық иеленуші (лицензиар) екінші тарапқа (лицензиатқа) топологияны белгілі бір әдіспен уақытша пайдалану құқығын береді («Интегралдық микросхемалар топологияларын құқықтық қорғау туралы» Қазақстан Республикасының 2001 жылғы 29 маусымдағы N 217 Заңы).

«Тауар белгілері, қызмет көрсету белгілері, географиялық нұсқамалар және тауарлар шығарылған жерлердің атаулары туралы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 26 шілдедегі N456 Заңының (бұдан әрі – Тауар белгісі туралы заң) 21 бабының 1 тармағына сәйкес барлық тауарларға (көрсетілетін қызметтерге) не олардың бір бөлігіне қатысты тауар белгісіне айрықша құқық өзгеге беру шарты бойынша берілуі мүмкін («Тауар белгілері, қызмет көрсету белгілері, географиялық нұсқамалар және тауарлар шығарылған жерлердің атаулары туралы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 26 шілдедегі N 456 Заңы).

Жоғарыда келтірілген ережелерден ҚР заңнамасында «билік ету», «табыстау», «өту» ұғымдарына бірыңғай ғылыми көзқарас жоқтың қасы.

Осылайша, *табыстау* деп авторлық құқық иесінің құқықтарының толық немесе ішінара ауысуы, яғни табыстау шартының немесе құқық иесінің толық немесе ішінара ауысуы орын алатын өзге де аралас шарттың негізінде айрықша құқықтарды иеліктен шығару түсінілуі керек.

Өту бұл заңды тұлғаны қайта ұйымдастыру нәтижесінде азаматтық құқық теориясында да, ҚР заңнамасында да айрықша құқықтық мирасқорлықты білдіреді.

Айрықша құқықтарды *беру* лицензиялық шарт немесе лицензиялық шарттың талаптарын қамтитын өзге де аралас шарт арқылы жүзеге асырылады.

Бұл көзқарас автордың 2023 жылы №1 «Қазақстан Республикасы Заңнама және құқықтық ақпарат институтының Хабаршысы» журналында жарияланған «Зияткерлік меншік саласындағы құқықтардың айналым қабілеттілігі» мақаласында дәйектелген (Амангельды 2023б:72-81).

Бұл басылымдарда лицензиялық және авторлық шарттар ұғымдарында да сәйкессіздіктер орын алатындығы атап өтіледі (Амангельды 2022в:85-93; А.А. Амангельды 2023:60-66). АҚ 966 бабына сәйкес, лицензиялық шарт бойынша интеллектуалдық шығармашылық қызметтің нәтижесіне немесе дараландыру құралына айрықша құқықты иеленуші тарап (лицензиар) екінші тарапқа (лицензиатқа) интеллектуалдық меншіктің тиісті объектісін белгілі бір әдіспен уақытша пайдалану құқығын береді («Қазақстан Республикасының азаматтық кодексі (ерекше бөлім)» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 1 шілдедегі N 409 Кодексі).

«Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы» Заңның 2 бабының 4 тармағына сәйкес авторлық шарт – нысанасы бір немесе бірнеше авторлық құқық объектілерін пайдалануға мүлктік құқықтарды беру болып табылатын шарт болып табылады («Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы» Қазақстан Республикасының 1996 жылғы 10 маусымдағы N 6-І Заңы).

Авторлық шарт бұл бірлескен автор, авторлық құқық иесі немесе оның мұрагерлері жасаған ғылым, әдебиет және өнер туындысын пайдалану туралы келісім-шарт, нәтижесінде сыйақы үшін беруге заңмен тыйым салынбаған туындыларға айрықша құқықтар беріледі немесе беріледі.

ҚР «Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы» Заңындағы олқылық мынада: егер авторлық шарт лицензиялық шарттың түріне жататын болса, онда ұсыну терминін қолдану қажет, алайда ҚР авторлық заңды заң шығарушы «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне зияткерлік меншік саласындағы заңнаманы жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 20 маусымдағы № 161-VI ҚРЗ заңындағы өзгерістерді есепке алмаған.

Осыған байланысты, авторлық шарт ұғымына қатысты ҚР «Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы» заңның ережелеріне өзгерістер мен толықтырулар енгізу қажеттігін қарастырамыз. Өз кезегінде, ҚР «Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы» заңына «табыстау» термині басқаға беру туралы шартқа, яғни айрықша құқықтарды иеленушінің толық немесе ішінара ауысуы орын алатын айрықша құқықты иеліктен шығару туралы шартқа қолданылуы тиіс.

Алайда, айрықша құқықтардың ерекшелігі оның мазмұнында екендігіне назар аударған жөн. Айрықша құқықтардың мазмұны зияткерлік меншік объектісіне байланысты. Осылайша, зияткерлік меншіктің қандай да бір объектісіне айрықша құқықтың (өкілеттіктер көлемінің) мәні мен мазмұны мәмілелер оларға сәйкес айрықша құқықтар берілетін, берілетін немесе ауысатын шарттың талаптарына тікелей әсер етеді.

Айта кету керек, ҚР Азаматтық кодексінің 964, 965-баптарына сәйкес табыстауды толығымен немесе ішінара беруге немесе жүзеге асыруға болады, бұл зияткерлік меншік объектілеріне айрықша құқықтардың айналым қабілеттілігінің ерекшелігін тағы бір рет көрсетеді.

Осыған байланысты, мұрагерлікке қатысты «өту» дегеніміз – мұрагерлік тәртібімен жүзеге асырылатын әмбебап мұрагерлік, ал «табыстау» және «беру» терминдері шарттық мұрагерлікті білдіреді.

«Иеліктен шығару», «табыстау», «беру» терминдерін дұрыс қолдану үшін айрықша құқықтың табиғатын ескермеуге болмайды, айрықша құқықтар азаматтық құқық теориясында, ҚР Азаматтық кодексінде мүлктік құқықтардың жеке санатына бөлінген!

Осы ұстанымды дәйектейтін зияткерлік меншік объектілеріне мүліктік құқықтардың ерекше сипатын көрсететін тағы бір ерекшелігі – мұрагерліктің мәжбүрлі түрі мәжбүрлі лицензия негізінде, яғни сот арқылы лицензиялық шарт жасасу арқылы жүзеге асырылады. Бұл институт Патенттік Заңның 11-бабының 4-тармағында бекітілген, демек, сингулярлық мұрагерлік мәжбүрлі болуы мүмкін («Қазақстан Республикасының Патент Заңы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 16 шілдедегі N427 Заңы).

Академик М.К. Сүлейменов өзінің монографиясында әмбебап мұрагерлік – бұл ерекше мұрагерлік құқықтардың бастапқы сатып алушының мұрагерлеріне ауысуы, сондай-ақ заңды тұлға қайта құрылған жағдайда. Сингулярлық мұрагерлік-бұл келісім-шарт негізінде жеке айрықша құқықтардың ауысуы деп пайымдайды (Сулейменов 2023: 187).

Біз «өту» терминін сингулярлық мұрагерлікке қатысты екендігімен келіспейміз, өйткені шарт негізінде «табыстау» немесе «билік ету» орын алады. Мұрагерлік термині 1) «өту», 2) «табыстау» (иеліктен шығару, концессия) және 3) «беру» сияқты ұғымдарды қамтиды.

Сонымен қатар, М.К. Сүлейменовтің келесі тұжырымдарымен түбегейлі келіспейміз, оның пікірінше: 1) айрықша құқықтарды иеліктен шығару туралы шарт- бұл өтпелі құқықтық мирасқорлық; 2) айрықша құқық толығымен өтеді; 3) жаңа субъект пайда болады; 4) лицензиялық шарт-бұл конституциялық мирасқорлық; 5) айрықша құқық толығымен өтпейді (Сулейменов 2023: 193).

Бұл жағдайда АК 965 бабының 1 тармағында көрсетілгендей, егер осы Кодексте немесе өзге де заңнамалық актілерде өзгеше көзделмесе, зияткерлік меншік объектісіне айрықша құқықтарды олардың құқық иелері шарт бойынша толық немесе ішінара басқа адамға беруі мүмкін, сондай-ақ мұрагерлік бойынша әмбебап құқықтық мирасқорлық тәртібімен және заңды тұлғаның – құқық иесінің қайта ұйымдастырылуы нәтижесінде ауысады («Қазақстан Республикасының азаматтық кодексі (ерекше бөлім)» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 1 шілдедегі N 409 Кодексі).

Айрықша құқықтарды иеліктен шығару кезінде жаңа субъект пайда болады, алайда айрықша құқықтарды толығымен немесе ішінара

өткізу кезінде иеліктен шығарушының кейбір өкілеттіктері сақталады.

Лицензиялық шарт бойынша айрықша құқық толығымен өтпейді, құқық толығымен берілуі немесе өкілеттіктердің бір бөлігі беріледі.

Академик М.К. Сүлейменов зияткерлік меншік саласындағы шарттардың жіктелуін қатты сынға алады (Сулейменов 2023:194-195). Бұл жіктеу зияткерлік меншік саласындағы шарттардың ерекшеліктерін көрсету мақсатында келтірілген, өйткені айрықша құқықтардың табиғаты мен олардың ерекшеліктері, зияткерлік меншік саласындағы шарттардың жіктелуіне мүмкіндік бермейді. Осыған байланысты, мақала авторы М.К. Сүлейменовтің еңбек шарты мен мердігерлік шарттан басқа, осы шарттардың бәрін бастапқы құқық иеленушіден құқық мирасқорына айрықша құқықтардың ауысуына ықпал ететін шарттарға жатқызуға болады деген тұжырымымен келіспейді (Сулейменов 2023: 195). Айрықша құқықтардың ауысуы шарттың күшімен емес, заңды тұлғаның мұрагерлігі немесе қайта ұйымдастырылуы салдарынан жүзеге асырылады.

Әрине, еңбек шарты мен мердігерлік шарт құқықтық мирасқорлыққа делдал болмайды, өйткені бұл шарттар бойынша зияткерлік меншік объектілері құрылады, кейіннен жұмыс берушіге немесе тапсырыс берушіге айрықша құқық беріледі.

М. К. Сүлейменов айрықша құқыққа билік ету екі нысанда жүргізіледі деп жазады: айрықша құқықты иеліктен шығару туралы шарт және лицензиялық шарт. Алайда, билік ету осы екі нысанмен шектелмейді, ғалым осы әдістердің барлығын бір терминмен яғни «айрықша құқықты басқару» деп атауды дұрыс деп санайды (Сулейменов 2023: 196).

Бұл ұсынысты осы мақаланың авторы 2015 жылы енгізген болатын. Айрықша құқықтарға билік ету – бұл айрықша құқықтардың заңды тағдырын екі түрде анықтау мүмкіндігі:

1) айрықша құқықтар беру айрықша құқықтарды құқық иеленушіден пайдаланушыға толық немесе ішінара беруді білдіреді, бұл ретте құқық иеленушінің ауысуы болмайды;

2) айрықша құқықтарды иеліктен шығару (басқаға беру) айрықша құқықтарды қайтарымсыз беруді білдіреді, бұл ретте егер иеліктен шығару толық жүргізілсе, онда құқық иесі үшін бұл айрықша құқықтардың толық жоғалуын білдіреді, егер ішінара болса, онда ол айрықша құқық-

тар шеңберіне кіретін өкілеттіктердің белгілі бір бөлігін жоғалтады, ал қалғанын – құқық иесі өзіне қалдырады. Осылайша, айрықша құқықтарды иеліктен шығару кезінде құқық иесінің ауысуы орын алады (Амангельды 2015а: 12).

Мүліктік айрықша құқықтардың сабақтас-тығы саласында мұрагерлік пен шарттар туралы айту әдеттегідей. Мүліктік айрықша құқықтардың ерекшелігі – олар тұрақты, сондықтан олар мұрагерлікке ауысады немесе қалған мерзімге шарт бойынша беріледі (табысталады).

«Мирасқорлық» термині «мұрагерге» қарағанда әлдеқайда кең ауқымды ұғым. ҚР Патенттік Заңында тек құқық мирасқоры термині (10, 34-1-баптар), ал Авторлық құқық туралы ҚР Заңында (5-баптың 1-тармағы, 42-баптың 8-тармағы), Тауар белгілері туралы ҚР Заңында (7-баптың 2-тармағы), Селекциялық жетістіктерді қорғау туралы ҚР Заңында (4-баптың 2-тармағы, 5-баптың 1-тармағы, 13 бап), «Интегралдық микросхемалар топологияларын құқықтық қорғау туралы» ҚР Заңында (1-баптың 4-тармағы, 7-баптың 1-тармағы) «мұрагер» және «мирасқор» деген екі термин де қолданылады.

Заң әдебиеттерінде қайтыс болған азамат мүлкінің мирасқорлық тәртібімен басқа адамдарға ауысуы сақталып отырған құқықтық қатынастарда мүлікке құқықтар субъектісі ауыстырылатындығын білдіреді, бұл ретте мираскердің (мұрагердің) құқықтары мен міндеттері заңды түрде құқықтық мираскердің құқықтары мен міндеттеріне байланысты болады деп жазады (Новоселова 2017: 14).

Мақала авторы мұрагерлік кезінде айрықша құқықтар толығымен немесе ішінара өтеді деп санайды, себебі, ҚР Азаматтық кодексінің 965-бабының 1-тармағының мазмұнына сүйене отырып, айрықша құқық бөлінеді, сондықтан мұрагерлер арасындағы айрықша құқықты бөлуге болады.

«Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы» заңның 17 бабының 2 тармағына сәйкес бейнелеу өнері туындысының түпнұсқасын жария түрде (аукцион, бейнелеу өнерінің галереясы, көркемдік салоны, дүкен және сол сияқтылар арқылы) қайталап сатқан әрбір жағдайда мұндай бейнелеу өнері туындысын меншіктену құқығынан бірінші рет айырылғаннан кейін автордың немесе оның мұрагерлерінің сатушыдан қайталап сату бағасының бес проценті мөлшерінде сыйақы алуға құқығы бар (қадағалау құқығы).

Авторды тірі кезінде аталған құқықтан айыруға болмайды және ол заң бойынша немесе қалдырған өсиеті бойынша авторлық құқық мерзімінде тек қана автордың мұрагерлеріне көшеді.

Сонымен қатар, аталмыш заңның 44 бабының 1 тармағына сәйкес ұйымдардың ұжымдық негізде басқару үшін алынған туындыларды және сабақтас құқықтардың объектілерін пайдалануға құқығы жоқ.

ҚР Патент заңының 11 бабының 14 тармағына сәйкес өнеркәсіптік меншік объектісіне қорғау құжаты және (немесе) оны алу құқығы мұрагерлік бойынша немесе құқықтық мирасқорлық тәртібімен беріледі. Патент иеленуші қорғау құжатын күшінде ұстап тұру үшін жыл сайын өтінім берген күнге сәйкес келетін күні төлем жүргізуге міндетті. Қорғау құжатын күшінде ұстап тұру үшін алғашқы төлем қорғау құжатын беру туралы мәліметтер жарияланған күннен бастап екі ай мерзімде жүргізіледі және өтінім берілген күннен бастап алдындағы жылдар үшін төлемді қамтиды.

«Селекциялық жетістіктерді қорғау туралы» заңның 16 бабына сәйкес Селекциялық жетістікке өтінім беру және оған патент алу құқығы, селекциялық жетістікті пайдалануға, сондай-ақ сыйақыға және оны пайдаланудан түскен кіріске айрықша құқық мұра ретінде немесе құқықтық мирасқорлық тәртібімен ауысады.

Сондай-ақ, «Интегралдық микросхемалар топологияларын құқықтық қорғау туралы» заңның 8 бабының 1 тармағына сәйкес, топологияға айрықша құқық басқа тұлғаға шарт бойынша толығымен немесе ішінара берілуі мүмкін, сондай-ақ мұрагерлік бойынша әмбебап құқық мирасқорлығы тәртібімен және құқық иеленуші заңды тұлғаның қайта ұйымдастырылуы нәтижесінде өтеді.

Осылайша, айрықша құқықтарды беру және табыстау айналым қабілеттілігінің шарттық тәсілдерін білдіреді, ал айрықша құқықтың ауысуы өсиет бойынша немесе өсиет болмаған жағдайда заң бойынша құқық иесінің өзгереді.

Айналым қабілеттілігінің шарттық әдістері және айрықша құқықтың ауысуы да өзара байланысты, мәселен, ҚР АҚ 909 бабының 1 тармағына сәйкес лицензия кешеніне кіретін қандай да болсын жекелеген айрықша құқықтың басқа тұлғаға ауысуы шартты өзгертуге немесе бұзуға негіз болып табылмайды. Жаңа құқық иеленуші басқаға ауысқан айрықша құқыққа қатысты құ-

қықтар мен міндеттер бөлігінде шартқа кіреді. Жаңа құқық иесі шарт жасасу кезінде ауысқан айрықша құқыққа қатысты құқықтар мен міндеттерге ие болады. Аталған баптың 2 тармағына сәйкес, лицензиар-азамат қайтыс болған жағдайда кешенді кәсіпкерлік лицензия шарты бойынша оның құқықтары мен міндеттері соңғысы тіркелген немесе мұрагерлік ашылған күннен бастап алты айдың ішінде кәсіпкер ретінде тіркелетін жағдайда мұрагерге ауысады. Өзге жағдайда шарт тоқтатылады. Өзге жағдайларда шарт тоқтатылады. Осылайша, айрықша құқықтың ауысуы құқық мирасқоры – айрықша құқықтың құқық иеленушісі кәсіпкер мәртебесінің болмауы бөлігінде Шарттың қолданылуына әсер ете алады.

Сондай-ақ, сыйға тарту шарты нысанында зияткерлік меншік құқығының қандай да бір объектісіне айрықша құқықты беру өтеусіз негізде жүзеге асырылады деп есептесек, онда ҚР АК 515 бабына сәйкес сыйға тарту шарты бойынша сыйға тартуға уәде берілген сый алушының құқықтары, егер сыйға тарту шартында өзгеше көзделмесе, оның мұрагерлеріне (құқық мирасқорларына) ауыспайды. Сыйға тартуға уәде берген сыйға тартушының міндеттері, егер сыйға тарту шартында өзгеше көзделмесе, оның мұрагерлеріне (құқық мирасқорларына) ауысады.

М.К. Сүлейменов өз монографиясында авторлық құқық объектілеріне еркін лицензиялар мәселелерін қарастырады. Алайда лицензияның бұл түрі «Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы» ҚР Заңында көзделмеген, алайда, Патенттік Заңның 14-2-бабында ашық лицензия қарастырылған, «Селекциялық жетістіктерді қорғау туралы» заңның 19 бабында патент иеленуші кез келген тұлғаға селекциялық жетістікті пайдалануға лицензия алу құқығын беру туралы сараптама ұйымына өтініш бере алады (ашық лицензия) («Қазақстан Республикасының Патент Заңы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 16 шілдедегі N 427 Заңы; «Селекциялық жетістіктерді қорғау туралы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 13 шілдедегі N 422 Заңы). Сондықтан барлық зияткерлік меншік құқығы институттары үшін лицензиялық шарттарды біріздендіру мәселесі шешімін әлі де тапқан емес.

М.К. Сүлейменов сатып алу-сату шартымен айрықша құқықтарды иеліктен шығару туралы

шартты мойындаудың қажеті жоқ деп пайымдайды, алайда бұл шарт мүлікті меншікке иеліктен шығару туралы шарттар тобына жататыны сөзсіз (Сулейменов 2023: 200). Ғалым зияткерлік меншік құқығының меншікті теориясын ұстанатыны анық, десе де, тек ҚР заңнамасы зияткерлік меншік құқығын меншік құқығынан ажырататын өзге тұжырымдаманы ұстанады. Меншік құқығы мен зияткерлік меншік құқығы табиғатта мүлдем өзгеше, алайда ұқсастығы – олардың екеуі де абсолютті құқықтар болып табылады.

Сатып алу-сату шартының нормаларын иеліктен шығару туралы шартқа қолдануға қатысты, табыстау шартының немесе лицензиялық шарттың талаптары өзге шарттардың талаптары болуы мүмкін екендігі туралы 2018 жылғы өзгерістер туралы ҚР Заңымен енгізілген ережелерге жүгінген абзал.

«Селекциялық жетістіктер туралы» ҚРЗ 20-1-бабында, 2018 жылғы өзгерістер туралы ҚР Заңының редакциясында баяндалған ҚР Патенттік Заңының 11-1-бабында патент иеленушінің өзіне тиесілі Өнеркәсіптік меншік объектісіне айрықша құқықты басқаға беру шарты бойынша басқа жеке немесе заңды тұлғаға беруге құқылы екендігі көзделеді. Селекциялық жетістікке айрықша құқықты беру туралы шарт осы айрықша құқықтың қолданылу мерзімі ішінде жазбаша нысанда жасалады.

Иеліктен шығару өтеулі де, өтеусіз де болуы мүмкін, сондықтан айрықша құқықты беру (табыстау, иеліктен шығару) туралы шартқа сатып алу-сату, айырбастау шартының нормалары ғана емес, сонымен қатар 2018 жылғы ҚР заңнамасының өзгеруіне байланысты сыйға тарту шарты да қолданылуы мүмкін.

М.К. Сүлейменов ғалым О.А. Рузакованың сөзіне дәйек келтіре отырып, онымен толық келіседі, алайда оның ҚР емес, Ресей Федерациясының заңнамасы бойынша қорытынды жасайтынына назар аудару қажет (Сулейменов 2023: 201). О.А. Рузакованың алғашқы екі тұжырымымен келісуге болмайды, өйткені шарт өту емес, табыстау немесе билік ету болып табылады, иеліктен шығару (беру, беру) шарты бойынша айрықша құқықты толығымен немесе ішінара беру жүзеге асырылады (Амангельды 2019г: 33-40).

Концессия және беру ұғымдарына қатысты бұл мәселені автор бұрын қарастырғанын атап өткен жөн. Айрықша құқықтарды беру шартын айрықша құқықтар толығымен немесе ішінара

иеліктен шығарылатын шарт деп тану керек, егер айрықша құқық толық көлемде берілсе, онда құқық иеленушінің тұлғасы өзгереді және автордың өзі ғана емес, сонымен бірге кейінгі құқық иелері де айрықша құқықтарды иеліктен шығара алады (Амангельды 2015а: 55-57; Амангельды 2019г: 45-49).

2018 жылғы өзгерістер туралы Заң ҚР Патент Заңының 11-1-бабының 1-тармағымен толықтырылды, онда патент иеленуші өзіне тиесілі өнеркәсіптік меншік объектісіне айрықша құқықты өзгеге беру шарты бойынша басқа жеке немесе заңды тұлғаға беруге құқылы («Қазақстан Республикасының Патент Заңы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 16 шілдедегі N 427 Заңы).

патент иеленуші өзіне тиесілі Өнеркәсіптік меншік объектісіне айрықша құқықты басқаға беру шарты бойынша басқа жеке немесе заңды тұлғаға беруге құқылы

«Тауар белгілері, қызмет көрсету белгілері, географиялық нұсқамалар және тауарлар шығарылған жерлердің атаулары туралы» Заңның 21 бабының 1 тармағына сәйкес барлық тауарларға (көрсетілетін қызметтерге) не олардың бір бөлігіне қатысты тауар белгісіне айрықша құқық өзгеге беру шарты бойынша берілуі мүмкін. Ал, егер тауар белгісіне айрықша құқық беру тауарға немесе оны жасаушыға қатысты жаңылыстыруға себепші болса, оған жол берілмейді («Тауар белгілері, қызмет көрсету белгілері, географиялық нұсқамалар және тауарлар шығарылған жерлердің атаулары туралы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 26 шілдедегі N456 Заңы).

«Селекциялық жетістіктерді қорғау туралы» Заңның 20-1 бабының 1 тармағына сәйкес патент иеленуші өзіне тиесілі селекциялық жетістікке айрықша құқықты өзгеге беру шарты бойынша басқа жеке немесе заңды тұлғаға беруге құқылы («Селекциялық жетістіктерді қорғау туралы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 13 шілдедегі N 422 Заңы).

«Интегралдық микросхемалар топологияларын құқықтық қорғау туралы» заңның 7 бабының 3 тармағында топологияның бірнеше авторы немесе өзге де құқық иеленушілер иеленетін айрықша құқықты пайдалану тәртібі олардың арасындағы шартта белгіленеді. Мұндай шарт болмаған жағдайда, олардың әрқайсысы қорғалатын топологияны өз қалауына қарай пайда-

лана алады, бірақ басқа құқық иеленушілердің келісімінсіз оған лицензия беруге немесе айрықша құқығын басқа тұлғаға беруге құқығы жоқ («Интегралдық микросхемалар топологияларын құқықтық қорғау туралы» Қазақстан Республикасының 2001 жылғы 29 маусымдағы N 217 Заңы).

Алайда, 2018 жылғы өзгерістер туралы Заңның өзгерістері мен толықтырулары ҚР Авторлық заңның 31-бабына әсер етпейді, сондықтан терминдерде бірізділік жоқ. 2018 жылғы 20 маусымдағы Заң қолданысқа енгізілгеннен кейін, концессия және тапсыру деп – бұл Патенттік заңда, Тауарлық белгілер туралы заңда, Селекциялық жетістіктерді қорғау туралы заңда, Интегралдық микросхемалар топологияларын құқықтық қорғау туралы заңда айрықша құқықтар толығымен немесе ішінара берілетін термин болып табылды.

М.К. Сүлейменов авторлық құқық туралы заңдағы, атап айтқанда, 16-баптағы және 31-баптағы қайшылықтарға баса назар аударады, авторлық құқық туралы Заңның 31-бабының мазмұнын күлкілі деп есептейді (Сүлейменов 2023: 208-209). Айта кету керек, 2013 жылы жарияланған «Қазақстан Республикасындағы авторлық шарт» атты мақаласында автор «Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы» ҚР Заңының 16 және 31-баптарына егжей-тегжейлі талдау жасайды (Амангельды 2013д: 64-72; Амангельды 2015а: 32-34; Амангельды 2015ж: 292-305). Концессия шарты бойынша айрықша құқық толығымен немесе ішінара иеліктен шығарылады, ал лицензиялық шарт бойынша «Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы»ҚР Заңының 16-бабында көрсетілген өкілеттіктерді пайдалануға рұқсат беріледі. «Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы» ҚР Заңының 16-бабының мазмұны 31-бабымен айтарлықтай маңызға ие, өйткені аталмыш заңның 16-бабында беруге болатын айрықша авторлық құқықтың өкілеттіктері, яғни иеліктен шығарылған, берілген немесе толық немесе ішінара көзделген.

Авторлық лицензиялық шарт – бұл автор немесе оның мұрагерлері жасаған ғылым, әдебиет және өнер туындыларын пайдалану туралы келісім-шарт, нәтижесінде сыйақы үшін беруге заңмен тыйым салынбаған туындыларға құқық беріледі немесе беріледі. Авторлық шарттың елеулі талаптары ретінде авторлық (сабақтас)

құқық объектісіндегі талаптар қаралуға тиіс, осыны негізге ала отырып, «Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 32-бабына тиісті өзгеріс енгізу ұсынылады.

Бұл ретте «Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы» ҚР Заңы қазіргі уақытта айрықша құқықтарды беру туралы авторлық шартты және айрықша құқықтарды беру туралы авторлық шартты ажыратады, автор мен олар берілген адам арасында мүліктік құқықтарды беру ресімделеді. Бұл жағдайда айрықша құқықтарды беру туралы авторлық шарт айрықша құқықтарды беру туралы авторлық шарттың түріне, ал айрықша құқықтарды беру туралы авторлық шарт айрықша құқықтарды иеліктен шығару туралы шарттарға жататынын түсіну қажет (Амангельды 2015а: 50-51).

Тауар таңбасына айрықша құқықтарды беруге қатысты, тауар таңбалары туралы Заңға сәйкес өтінім берілген сәттен бастап қорғау құжатын алу құқығын беруге болатынын немесе айрықша құқықты тіркеу сәтінен бастап беруге болатынын түсіндіру қажет, дегенмен тауар таңбалары туралы заңда тіркеу өтінім берілген сәттен бастап пайда болады деп көзделген. Бұл норма тауар белгілеріне айрықша құқықты монополиялау мерзімін қысқарту мақсатында көзделген. Заңды түрде айрықша құқық тауар таңбаларының тізіліміне енгізілгеннен кейін туындайды, тауар белгісіне өтінім беру сәтінде қорғау құжатын (куәлігін) алу құқығы беріледі, ал тіркелгеннен кейін айрықша құқықтың өзі беріледі, өйткені ол қорғау құжатын тіркеумен және берумен расталады.

Сонымен қатар, біз цессия ұғымдарының айрықша құқықтарды берумен арақатынасын белгілеуді ұсынамыз. Концессия шартының бөлігінде ҚР қолданыстағы заңнамасының жоғарыда аталған ережелеріне сүйене отырып, осы шартты жасасу арқылы құқық иеленуші зияткерлік меншіктің бір немесе басқа объектісіне айрықша құқықты толығымен немесе ішінара иеліктен шығаратыны, демек, құқық иеленушінің мәртебесі толығымен немесе ішінара өзгертіні айқын болады.

Цессия шарты бойынша ҚР АҚ 339 бабының 1 тармағында белгіленеді, міндеттеме негізінде несие берушіге тиесілі құқықтың (талап етудің) ол мәміле (талап етуді беру) бойынша басқа адамға берілуі немесе ол құқық заң құжаты-

ның негізінде басқа адамға ауыстыруы мүмкін («Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі» Қазақстан Республикасының Кодексі 1994 жылғы 27 желтоқсандағы № 268-ХІІІ). Егер заң актілерінде немесе шартта көзделмесе, борышкердің келісімі талап етілмейтінін ерекше атап өткен жөн. Демек, цессиямен айрықша құқықтарды беру шартының еш қатысы жоқ, біріншісі бойынша – айрықша құқықтар толығымен немесе ішінара иеліктен шығарылады, ал айрықша құқықтардың құқық иеленушісі өзгереді, екіншісі бойынша – міндеттемедегі тұлғалар өзгереді.

Қазақстан әдебиетінде мұндай құқық басқа құқықтық қатынастарға, атап айтқанда, зияткерлік меншік қатынастарына негізделуі мүмкін деген пікір қалыптасты (Сулейменов 2023: 320). Цессия бастапқы несие беруші мен жаңа несие беруші арасында келісім-шарт бар (Сулейменов 2023: 320).

Осы тұжырымға талдау жасай отырып, олықылық бар екенін анықтадық. Цессия несие беруші өз талабын үшінші тұлғаға – жаңа несие берушіге берген кезде орын алады және осылайша несие беруші ауыстырылады. Айрықша құқықтарды беру шарты туралы сөз болғанда, біз несие беруші айрықша құқықтардан бас тартатын кез-келген бастапқы міндеттеме туралы айтпаймыз. Осы шарттық міндеттемеде құқық иесі өзінің айрықша құқығын (толық немесе ішінара) сатып алушыға иеліктен шығарады, осылайша айрықша құқық беріледі. Осыдан айрықша құқықтарды беру цессиясы мен шарты міндеттеменің мазмұны бойынша мүлдем өзгеше екендігі туындайды (Амангельды 2015а: 55-57; Амангельды 2015а: 296-297, 332-333; Амангельды 2023б: 72-80).

Осыған сүйене отырып, бұл заң шығарушы 1996 жылғы «Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы» ҚР Заңында, мысалы, ҚР Патенттік Заңының, ҚР Тауар таңбалары туралы Заңының, ҚР Интегралдық микросхема-лар топологияларын құқықтық қорғау туралы Заңының, ҚР Селекциялық жетістіктер туралы Заңының ережелерін ескермеген. Сондай-ақ, терминдер толығымен немесе ішінара иеліктен шығарумен байланысты, өз кезегінде табиғатта эксклюзивті емес құқық жоқ, эксклюзивті емес лицензия бар.

Бұдан бөлек, 2015 жылы Зияткерлік меншік құқығы ұғымдарын жаңылыстыруға жол бермеу

мақсатында ҚР «Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы» заңынан айрықша емес құқықтар ұғымын алып тастау қажеттілігі ұсынылды, өйткені аталмыш заңның 2-бабының б) тармақшасында көзделген айрықша емес құқықтар ұғымы айрықша құқықтар институтының тұжырымдамалық негіздеріне ғана емес, сондай-ақ, айрықша құқықтар ұғымын көздейтін ҚР АҚ 964-бабына да қайшы келеді. Құқық иеленушімен бір мезгілде айрықша құқықтарды қатар пайдалану, негізінен, айрықша емес құқықтар ұғымына емес, пайдаланушылардың шектеулі және шектеусіз шеңберіне шарт бойынша айрықша құқықтарды беру құқығына негізделген (Амангельды 2015а:55-57). Сондай-ақ, М.К. Сүлейменовтың тарапынан сынға ұшыраған А.А. Амангелдінің ұсынған барлық ережелері жарияланғанын атап өткен жөн (Амангельды 2022в: 85-93; Зенин 2018: 44-54).

М.К.Сүлейменов авторлық тапсырыс шарты зияткерлік мердігерлік шарт деп санайды, ол үлкен ерекшелігімен ерекшеленеді, бірақ авторлық тапсырыс шарты жұмыстарды орындауға арналған шарттар тобына жататыны сөзсіз (Сүлейменов 2023: 211).

Авторлық тапсырыс шарты – бұл шығармашылық зияткерлік қызметтің нәтижесін жасауға бағытталған авторлық құқық объектісін құру туралы шарт, оның салдарынан жасалған нәтиже туындайтын жұмыстарды орындауға арналған шарт емес, материалдық нысаны жоқ шарт.

ҚР «Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы» заңның 33-бабына жасалған талдау автордың тапсырыс берушіге беруге міндеттенетін туындының мәні болып табылатынын көрсетеді, алайда бұл шарттың елеулі талабы болғандықтан, туындының өзінің сипаттамаларын нақтылау қажет деп санаймыз. Авторлық тапсырыс шартының мердігерлік келісімшарттан айырмашылығы, ең алдымен, шарттың мәні айырмашылыққа негізделеді.

Іс жүзінде туындының авторлық тапсырыс шарттарын жүзеге асыру тәртібімен емес, өзге келісімдер негізінде, атап айтқанда еңбек шартын орындау тәртібімен жасалатын жағдайлар жиі туындайды. Осы орайда, мәселе қызметтік шығармалар, өнертабыстар және өзге де зияткерлік меншік объектілері туралы болып отыр. Өнертабысты жасауға қатысты жұмыс беруші (тапсырыс беруші) арасындағы қатынас тапсырыс шартымен реттелуі мүмкін, бұл еңбек шар-

тын жасасу арқылы осы қатынастарды реттеуді де жоққа шығармайды.

М.К. Сүлейменовтің логикасына сүйенсек, еңбек шарты да зияткерлік мердігерлік келісім болып табылады. Алайда, тәжірибеде олай емес.

ҚР АҚ-не сәйкес ғылыми-зерттеу, тәжірибелік-конструкторлық және технологиялық жұмыстарды орындауға арналған мердігерлік шарттың (бұдан әрі – ҒЗТҚЖ) нәтижесі зияткерлік меншік объектісі, адамның ойлау, шығармашылық қызметінің нәтижесі болуы мүмкін. Мердігерлік шарттың нәтижесі әрқашан шығармашылық қызметтің нәтижесі болып табылмайтын материалдық игіліктер болып табылады. Біз шарттық қатынастардағы зияткерлік, шығармашылық қызмет пен материалдық объектілердің нәтижелерін құқықтық реттеудің өзіндік ерекшеліктері болуы керек деп санаймыз, яғни ҒЗТҚЖ мердігерлік шартында зияткерлік меншік объектілерін құру туралы шарттардың ерекшеліктерін көруге болады. Айта кету керек, ҒЗТҚЖ-ны жүзеге асыру нәтижесінде ғылыми-техникалық мазмұндағы туындылар болып табылатын, ҒЗТҚЖ бойынша есептерде көрсетілген және сол арқылы авторлық құқық объектілері болып табылатын ғылыми туындылар жасалады. ҒЗТҚЖ шартында біз тапсырыс авторлық шартының элементтерін көре аламыз, өйткені нәтижесінде зияткерлік меншік объектілері құрылады.

Тапсырыс авторлық шарты және мердігерлік келісім-шарт өзінің құқықтық табиғаты бойынша әртүрлі шарттармен, бұл осы шарттардың нысандары мен олардың мазмұнындағы айырмашылықтармен дәйектеледі.

Зияткерлік меншік объектілерін құру және оларға құқықтарды беру тек айрықша құқықтарды құру немесе беру туралы шарттар негізінде ғана емес, сонымен қатар еңбек шарты шеңберінде де мүмкін. Егер еңбек шарты осындай негіз болған жағдайда, құрылған объектіге қызметтік туынды немесе өнертабыс режимі қолданылады.

Біздің ойымызша, ҒЗТҚЖ-ны орындауға арналған мердігерлік келісім-шарт аралас келісім болып табылады, мұны шарттың мәні ғылыми-зерттеу, тәжірибелік-конструкторлық, технологиялық нәтиже жасау болуы мүмкін, бұл шығармашылықтың нәтижесі, демек, зияткерлік меншік объектісі болып табылады, сондықтан бір жағынан ҒЗТҚЖ-ға арналған мердігерлік шарттар деп қорытынды жасауға болады, Тап-

сырыс авторлық шарттарына ұқсас, ал екінші жағынан – бұл келісімшарттар, өйткені екі шартта жұмысты орындауға және нәтижеге қол жеткізуге бағытталған. Бұл ретте авторлық тапсырыс шартының нысаналы бағыты зияткерлік меншік объектілерін құру, ал мазмұны – материалдық емес объектілердің айналымы (коммерцияландыру) болып табылады. Осылайша, тапсырыстың авторлық шарты жұмыстарды орындау шарттарына жатпайды.

Зияткерлік меншік саласындағы шарттар тобына қатысты мынаны түсіну қажет.

М.К. Сүлейменов зияткерлік меншік саласындағы шарттардың қандай да бір ерекше тобын бөліп қарастырудің қажеті жоқ деп санайды. Оның пікірінше, бұл шарттардың барлығы азаматтық құқық саласындағы шарттардың жалпы қабылданған жіктемесіне өте жақсы сәйкес келеді (Сүлейменов 2023: 194).

Бұл мақаланың авторы өз зерттеулерінде бұл мәселені бірнеше рет көтерген болатын (Зенин 2018: 44-54). А.А. Амангелдінің пікірінше, шарттардың жалпы қабылданған азаматтық-құқықтық жүйесі шеңберінде айрықша құқықтар мен материалдық емес объектілердің айналымына делдал болатын шарттарды шарттардың қай түріне қосуға болатыны белгісіз. Сонымен қатар, айрықша құқықтар бірегей құқықтық сипатқа ие, бұл зияткерлік меншік саласындағы шарттарды азаматтық-құқықтық шарттардың жалпы қабылданған жүйесіне қосуға мүмкіндік бермейді. Автор өз еңбектерінде бұл ұстанымға дәйек келтіреді. Атап айтқанда: зияткерлік меншік саласындағы шарттар жүйесін нақтылау және құру мақсатында мыналарды белгілеуге болады: шарттардың түрі – бұл топтастыру арқылы жүзеге асырылатын қатынастардың маңызды белгілерін білдіретін белгілер жиынтығы бойынша азаматтық-құқықтық шарттардың бірлестігі. Түр – бұл белгілі бір түрге жататын шарттар тобының құрамдас бөлігі (немесе бұл белгілі бір белгілермен немесе белгілермен біріктірілген шарттардың жиынтығы), ал шарттың кіші түрлері, өз кезегінде, белгілі бір шарттарды құрайды.

Зияткерлік меншік саласындағы шарттар жүйесін құру мақсатында құқықтық және экономикалық белгілерге негізделген критерийлерді ұстану қажет. Заңды белгі – бұл белгілі бір нәтижеге қол жеткізуге бағытталған мақсатты бағыт, ал экономикалық – экономикалық қатынастар-

дың мазмұны, зияткерлік қызметтің нәтижелері болып табылады. Бұл критерий шарттарды ажыратудың мәнін неғұрлым толық көрсетеді, сондықтан келтірілген критерий негізінде зияткерлік меншік саласындағы шарттар жүйесі келесідей:

1) шарттардың бірінші түрінің нысаналы бағыты-зияткерлік меншік объектілерін құру, ал мазмұны-материалдық емес объектілердің айналымы (коммерцияландыру),

2) шарттардың екінші түрінің нысаналы бағыты-бұл айрықша билік ету зияткерлік меншік объектілеріне құқықтар, ал мазмұны-зияткерлік меншік объектілерінің айналымы (коммерцияландыру) (Амангельды 2015а: 17-18).

Академик М.К. Сүлейменов: «бұл бір Азаматтық құқық институт, бұл жағдайда зияткерлік меншік құқығын зерттеуге қызығушылығы бар мамандар үшін жиі кездесетін жағдай» деп, зияткерлік меншік құқығын азаматтық құқықтың институты деп біржақты қарастырады (Сүлейменов 2023а: 194). Бұған келіспейтіндігімізді білдіре отырып, ғалымдардың назарына зияткерлік меншік құқығының мағынасын құқық институтының шеңберімен шектеу мүмкін еместігін атап өткен жөн. Зияткерлік меншік құқығы – бұл шығармашылық саласында, сондай-ақ даралау құралдарында туындайтын мүліктік және жеке мүліктік емес қатынастар кешенін реттейтін азаматтық құқықтың кіші саласы. Бұл, біріншіден, зияткерлік меншік құқығы құқық саласы мен құқық институты арасында аралық орынды иеленетіндігімен түсіндіріледі, екіншіден, тақырып шығармашылық саласындағы мүліктік және жеке мүліктік емес қатынастар, сондай-ақ даралау құралдары болып табылады, үшіншіден, бұл қатынастар тараптардың құқықтық теңдігін болжайтын құқықтық реттеудің диспозитивті әдісімен реттеледі (Амангельды 2015а: 10-11). Азаматтық құқықтың құрамдас саласы ретінде зияткерлік меншік құқығы осындай институттарды, авторлық құқықты, сабақтас құқықтарды, патенттік құқықты, даралау құралдары институтын, зияткерлік меншік құқығының дәстүрлі емес объектілері институтын қамтиды. Мұның негіздемесі автордың «Қазіргі кезеңдегі Қазақстан Республикасының зияткерлік меншік құқығы» заң ғылымдарының докторы ғылыми дәрежесін алуға арналған диссертациясында толық берілген және авторефератта көрсетілген (Амангельды 2015а: 10-11).

№ 1 қорытынды. Айрықша құқықтардың мирасқорлығына құқықтық мирасқорлықтың 3 түрі тән: ауысу – әмбебап құқықтық мирасқорлық (мұрагерлік, қайта ұйымдастыру), табыстау – иеліктен шығару немесе басқаға беру туралы шарт (айрықша құқықтардың құқық иеленушісін толық немесе ішінара ауыстыру) және 3) ұсыну – лицензиялық шарт белгілі бір уақытқа айрықша құқыққа кіретін құқықтардың бір бөлігі немесе барлығы беріледі.

№ 2 қорытынды. Айрықша құқықтарды беру заңды тұлғаның мұрагерлік немесе қайта ұйымдастыру тәртібімен жүзеге асырылады, ал беру және беру шарт бойынша жүргізіледі.

М.К. Сүлейменовтің иеліктен шығару туралы шарт бойынша айрықша құқық толығымен берілетіні туралы ұстанымы дұрыс деп есептейміз. Бұл тұжырымдама Ресей Федерациясының азаматтық заңнамасында қарастырылған, алайда Қазақстандық заңнамада емес. ҚР Заңнамасы бойынша айрықша құқық толығымен немесе ішінара иеліктен шығарылады. Осыған ұқсас және лицензиялық шарт бойынша, ол бойынша ҚР заңнамасына сәйкес толық немесе ішінара айрықша құқық беріледі.

№ 3 қорытынды. Зияткерлік меншік саласындағы шарттар – бұл шарттардың жеке тобы, өйткені азаматтық-құқықтық шарттардың жалпы қабылданған жүйесінде олар өздерінің табиғаты мен құқықтық реттелуінің ерекшеліктеріне байланысты қарастырылмайды.

№ 4 қорытынды. Айрықша құқықтарды берудің барлық тәсілдері айрықша құқықты басқарудың бірыңғай терминімен берілмеген, бұл Ресей Федерациясы заңнамасының тәсілі, алайда ҚР заңнамасы мүлдем бөлек. ҚР 2018 жылғы өзгерістер туралы Заңына сәйкес лицензиялық шарт – табыстау, ал басқаға беру шарты – ұсыну. Айта кету қажет, Ресей Федерациясының Азаматтық кодексінің 4-бөлімінде «бұйрық» термині билік ету және иеліктен шығаруды білдіреді, яғни Ресей заңнамасында бұйрықтың екі нысаны қарастырылған.

№ 5 қорытынды. ҚР Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы заңында терминдерді қолдануда олқылықтарға жол берілген. Заң шығарушы 2018 жылғы өзгерістерді есепке алмаған, 2018 жылғы 20 маусымдағы өзгерістер туралы Заңға сәйкес концессия мен табыстау қатынасы ескермеген, атап айтқанда: бұл біртұтас терминдер және бұл толығымен немесе ішінара

иеліктен шығару туралы, өз кезегінде табиғатта эксклюзивті емес Құқық жоқ, эксклюзивті емес лицензия бар.

№ 6 қорытынды. Авторлық тапсырыс шарты – бұл шығармашылық зияткерлік қызметтің нәтижесін жасауға бағытталған авторлық құқық объектісін құру туралы шарт, ол идеалды объект болып табылады. Бұл шарт материалдық игілік пайда болатын жұмыстарды орындау шарты емес. Сондықтан да, авторлық тапсырыс шарты жұмыстарды орындау шарттарына жатпайды.

Қорытынды

Осылайша, құқықтық мирасқорлық мәселелерін және жалпы зияткерлік меншік институттарының жекелеген аспектілерін зерттеу кезінде шығармашылық қызмет объектілеріне айрықша құқықтардың ерекшелігін және дараландыру құралдарын назарға алу қажеттігін ұғынамыз. Сондай-ақ, Қазақстандағы заң шығарушының өзі зияткерлік меншік объектілеріне қатысты терминдерді біркелкі қолдануға әрдайым қол жеткізе алмайды, өйткені нормативтік құқықтық актілердің жекелеген ережелерінде сәйкессіздіктер мен кемшіліктер көптеп кездеседі.

Осы зияткерлік меншік саласына арналған зерттеулерде терминологияны пайдалануда көбінесе нақтылық жетіспейді, осыған сәйкес біз аталған институттар арасында ҚР АК және ҚР арнайы заңнамасының нормаларын басшылыққа ала отырып, нақты қырын ашуға талпыныс жасадық.

Сонымен қатар, зияткерлік меншік саласындағы ұғымдық аппарат пайдалануға мұқият көзқарасты талап етеді, өйткені бұл құқықтық нормаларды қолдану практикасына әсер етуі мүмкін, бұл айрықша құқық иелері үшін қолайсыз салдарға әкеп соғуы мүмкін.

Айрықша құқықтарға билік ету мәселелерін талдау барысындағы ғылыми пікірталаста, Қазақстандағы заң шығарушының ұстанымы айрықша құқықтарды беру, ауыстыру және айрықша құқықтарды беру толық жүргізілетін Ресей Федерациясында қабылданған тұжырымдамаға қарағанда, табыстауды толық немесе ішінара жүзеге асыруға болатынына негізделгенін назарға алу маңызды. Бұл ҚР-дағы зияткерлік меншік нысандарына айрықша құқықтардың айналымға қабілеттілігінің ерекшелігін тағы да атап көрсетеді. Ресейлік және қазақстандық ғалымдардың

теориялық ережелеріндегі айырмашылық осыдан, сондықтан қазақстандық заң ғылымында ресейлік ғалымдардың барлық тұжырымдары қабылданбайды (Syurikpayeva 2021:187-201).

Зияткерлік меншік құқығы, мүліктік құқықтардың дербес түрі ретінде айрықша құқықтар,

оларды шарттардың жалпыға бірдей қабылданған жіктемелеріне қосуда және азаматтық құқықтың жекелеген институттарын дәстүрлі түсіну тұрғысынан негіздемелерді зияткерлік меншік институттарына «тартуда» олардың құқықтық табиғатын ескеру қажеттігі туындайды.

Әдебиеттер

Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы Қазақстан Республикасының 1996 жылғы 10 маусымдағы N 6-I Заңы // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1005798&pos=486;-56#pos=486;-56.

Амангельды А.А. Оборотоспособность прав в сфере интеллектуальной собственности // Вестник Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан. – № 1. – 2023. – С. 72-81.

Амангельды А.А. Что из диссертации д.ю.н., профессора Амангельды А.А. реализовано в действующем законодательстве Республики Казахстан в сфере интеллектуальной собственности от 20 июня 2018 года // Вестник Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан. – № 4. – 2022. – С. 85-93.

Амангельды А.А. Законодательство в сфере интеллектуальной собственности: проблемы совершенствования // Патенты и лицензии. Интеллектуальные права. – № 2. – 2023. – С. 60-66.

Амангельды А.А. О праве интеллектуальной собственности Республики Казахстан и Российской Федерации: сходства и различия? // Интеллектуальная собственность. Авторское право и смежные права. – № 2. – 2019. – С. 33 – 40.

Амангельды А.А. Договоры в сфере интеллектуальной собственности по законодательству Республики Казахстан и Российской Федерации // Зангер. – №1- 2019. – С. 45-49.

Амангельды А.А. Авторский договор в Республике Казахстан // Патенты и лицензии. Интеллектуальные права. – № 7. – 2013. – С. 64-72.

Амангельды А.А. Проблемы права интеллектуальной собственности Республики Казахстан на современном этапе: Монография. – Алматы: Интерлигал, 2015. – 404 с.

Амангельды А.А. Право интеллектуальной собственности Республики Казахстан на современном этапе: автореф. дисс. ... д.ю.н. – М., 2015. – 43 с.

Assel O. Syurikpayeva, Zhazira O. Omirali, Nurgul E. Baigelova, Sovetzhana A. Yntymakov, Elmira B. Kurmanaliyeva. Comparative analysis of issues of the legal mechanism of consumer protection in Kazakhstan and foreign countries based on the norms of sustainable development // Rivista di Studi sulla Sostenibilita, 2021, (ISSN 2239-1959, ISSNe 2239-7221), 2021, 2 P. 187–201.

Гражданский кодекс РК (Общая часть). Комментарий (постатейный). В 2 кн. – 3 изд., перераб., доп., с использованием судебной практики / Отв. ред. М.К. Сулейменов. – Алматы, 2007. – 540 с.

Зенин И.А., Амангельды А.А. Договоры об интеллектуальных правах по законодательству Российской Федерации и Республики Казахстан // Вестник. Серия международные отношения и международное право. – № 4. – 2018. – С. 44-54.

Интегралдық микросхемалар топологияларын құқықтық қорғау туралы Қазақстан Республикасының 2001 жылғы 29 маусымдағы N 217 Заңы. // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1023841&pos=97;-29#pos=97;-29.

Косоруков С.А. Основные проблемы теории и практики сингулярного правопреемства в обязательстве по российскому гражданскому праву: автореф. ... к.ю.н. – М., 2006. – 24 с.

Корнихин С.В. Преемство в исключительных правах по российскому гражданскому законодательству: автореф. ... к.ю.н. – М., 2007. – 29 с.

Косинков В.В. Наследование интеллектуальных прав: автореф. ... к.ю.н. – Саратов, 2017. – 26 с.

Қазақстан Республикасының Патент Заңы 1999 жылғы 16 шілдедегі N 427 Заңы // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1013991&pos=278;-64#pos=278;-64.

Қазақстан Республикасының азаматтық кодексі (ерекше бөлім) Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 1 шілдедегі N 409 Кодексі // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1013880&sub_id=9650000&pos=4509;-37#pos=4509;-37

Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі 1994 жылғы 27 желтоқсандағы № 268-XIII.// <http://www.online.zakon.kz>.

Маторина Т.А. Переход исключительного права и предоставление права использования произведения литературы по авторскому праву России: автореф. ... к.ю.н. – М., 2013. – 29 с.

Мелузова А.О. Наследование авторских и смежных прав в Российской Федерации: автореф. ... к.ю.н. – М., 2003. – 24 с.

Нагородская В.Б. Открытая лицензия как способ распоряжения исключительным правом на произведения науки, литературы и искусства: автореф. ... к.ю.н. – М., 2018. – 34 с.

Новоселова Л.А. Наследование интеллектуальных прав по российскому законодательству: учебное пособие для магистров / Отв. ред. Новоселова Л.А. – М.: Проспект, 2017. – 112 с.

Носов Д.В. Правопреемство (теоретико-правовое исследование): автореф. ... к.ю.н. – М., 2011. – 23с.

Носов Д.В. Правопреемство в российском праве: монография: Пермский гос. нац. исслед. Ун-т. – Пермь, 2013. – 199 с.

Орлова Е.Д. Понятие и осуществление распоряжения исключительными правами на средства индивидуализации: автореф. ... к.ю.н. – М., 2010. – 30 с.

Прокопенко О.П. Наследование произведений литературы в авторском праве России: автореф. ... к.ю.н. – М., 2006. – 24 с.

Ресей Федерациясының Азаматтық кодексі (төртінші бөлім) 18.12.2006 N 230-ФЗ (13.06.2023 ж. Ред.) // https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_64629/2ef636aadd9bee02a47d69d5393d32dbd576797d/.

Рождественская К.А. Особенности наследования авторских прав: автореф. ... к.ю.н. – М., 2013. – 26 с.

Скрябин С.В. Некоторые проблемы правопреемства в договоре продажи предприятия // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30008048&pos=63;-35#pos=63;-35.

Судейменов М.К. Правопреемство гражданском праве: монография. – Алматы: НИИ частного права Каспийского общественного университета, Казахстанский Международный арбитраж, 2023. – 464 с.

Селекциялық жетістіктерді қорғау туралы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 13 шілдедегі N 422 Заңы // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1014046&pos=345;-20#pos=345.

«Тауар белгілері, қызмет көрсету белгілері, географиялық нұсқамалар және тауарлар шығарылған жерлердің атаулары туралы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 26 шілдедегі N 456 Заңы. // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1014203&sub_id=250000&pos=530;-55#pos=530;-55.

Тებряев А.А. О понятии «правопреемства» как категории гражданского права // Научно-технические ведомости СПбГПУ. Наука и образование. -№ 3. – 2010. – С. 251-254.

Усов Г.В. Конституционно-правовая защита интеллектуальной собственности в России и зарубежных странах (сравнительно-правовое исследование): автореф. ... к.ю.н. – М., 2015. – 37 с.

References

Avtorlyq ququq zhane sabaqtas ququqtar turaly Qazaqstan Respublikasynyng 1996 zhylyg 10 mausymdagy N 6-I Zangy [Law of the Republic of Kazakhstan on copyright and related rights dated June 10, 1996 No. 6-I] // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1005798&pos=486;-56#pos=486;-56.

Amangel'dy A.A. Oborotosposobnost' prav v sfere intellektual'noj sobstvennosti // Vestnik Instituta zakonodatel'stva i pravovoj informacii Respubliki Kazahstan [Respect for intellectual property in the sphere // Bulletin of the Institute of legislation and law information of the Republic of Kazakhstan]. – № 1. – 2023. – S. 72-81.

Amangel'dy A.A. Chto iz dissertacii d.ju.n., professora Amangel'dy A.A. realizovano v dejstvujushhem zakonodatel'stve Respubliki Kazahstan v sfere intellektual'noj sobstvennosti ot 20 iyunja 2018 goda // Vestnik Instituta zakonodatel'stva i pravovoj informacii Respubliki Kazahstan [What the said that from the dissertation D. Yu.n., professor Amangeldy A. A. implemented in the current legislation of the Republic of Kazakhstan in the sphere of intellectual property from June 20, 2018 // Bulletin of the Institute of law and law information of the Republic of Kazakhstan]. – № 4. – 2022. – S. 85-93.

Amangel'dy A.A. Zakonodatel'stvo v sfere intellektual'noj sobstvennosti: problemy sovershenstvovaniya // Patenty i licenzii. Intellektual'nye prava [Legislation in the sphere of intellectual property: problems of improvement // patents and licenses. Intellectual prava]. – № 2. – 2023. – S. 60-66.

Amangel'dy A.A. O prave intellektual'noj sobstvennosti Respubliki Kazahstan i Rossijskoj Federacii: shodstva i razlichija? // Intellektual'naja sobstvennost'. Avtorskoe pravo i smezhnye prava [About the truth of intellectual property of the Republic of Kazakhstan and the Russian Federation: industry and development? // Intellectual property. The author's law and funny laws]. – № 2. – 2019. – S. 33 – 40.

Amangel'dy A.A. Dogovory v sfere intellektual'noj sobstvennosti po zakonodatel'stvu Respubliki Kazahstan i Rossijskoj Federacii // Zanger [Considered in the sphere of intellectual property on the legislation of the Republic of Kazakhstan and the Russian Federation // Zanger]. – №1- 2019. – S. 45-49.

Amangel'dy A.A. Avtorskij dogovor v Respublike Kazahstan // Patenty i licenzii. Intellektual'nye prava [Author's opinion in the Republic of Kazakhstan // Patents and licenses. Intellectual right]. – № 7. – 2013. – S. 64-72.

Amangel'dy A.A. Problemy prava intellektual'noj sobstvennosti Respubliki Kazahstan na sovremennom jetape: Monografija [The problem of intellectual property of the Republic of Kazakhstan at the modern stage: monograph]. – Алматы: Interligal, 2015. – 404 s.

Amangel'dy A.A. Pravo intellektual'noj sobstvennosti Respubliki Kazahstan na sovremennom jetape: avtoref. diss. ... d.ju.n. [Law on intellectual property of the Republic of Kazakhstan at the modern stage: abstract. diss.... D. Yu. N.]. – М., 2015. – 43 s.

Assel O. Syurikpayeva, Zhazira O. Omirali, Nurgul E. Baigelova, Sovetzhan A. Yntymakov, Elmira B. Kurmanaliyeva. Comparative analysis of issues of the legal mechanism of consumer protection in Kazakhstan and foreign countries based on the norms of sustainable development // Rivista di Studi sulla Sostenibilita, 2021, (ISSN 2239-1959, ISSN 2239-7221), 2021, 2 P. 187–201.

Grazhdanskij kodeks RK (Obshhaja chast'). Kommentarij (postatejnyj). V 2 kn. – 3 izd., pererab., dop., s ispol'zovaniem sudebnoj praktiki [Civil Code of the Republic of Kazakhstan (General Part). Commentary (postateiny). B 2 kn. – 3 editions, revisions, additions, with the use of judicial practice] / Otv. red. M.K. Sulejmenov. – Алматы, 2007. – 540 s.

Zenin I.A., Amangel'dy A.A. Dogovory ob intellektual'nyh pravah po zakonodatel'stvu Rossijskoj Federacii i Respubliki Kazahstan // Vestnik. Serija mezhdunarodnye otnosheniya i mezhdunarodnoe parvo [Treaty on intellectual rights under legislation of

the Russian Federation and Republic of Kazakhstan // Vestnik. Series international relations and international law.]. – № 4. – 2018. – S. 44-54.

Integraldyq mikroshemalar topologijalaryn quqyqytq korgau turaly Qazaqstan Respublikasynyng 2001 zhylygy 29 mausymdagy N 217 Zangy [Law of the Republic of Kazakhstan dated June 29, 2001 N 217 on legal protection of topologies of integrated microcircuits] // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1023841&pos=97;-29#pos=97;-29.

Kosorukov S.A. Osnovnye problemy teorii i praktiki singuljarnogo pravopreemstva v objazatel'stve po rossijskomu grazhdanskomu pravu: avtoref. ... k.ju.n. [Basic problems of the theory and practice of singular succession in obligations under Russian civil law: author's review....c.j.s.] – M., 2006. – 24 s.

Kornihin S.V. Preemstvo v iskljuchitel'nyh pravah po rossijskomu grazhdanskomu zakonodatel'stvu: avtref. ... k.ju.n. [Succession in exclusive rights under Russian civil legislation: authorship....c.j.s.] – M, 2007. – 29 s.

Kosinkov V.V. Nasledovanie intellektual'nyh prav: avtoref. ... k.ju.n. [Inheritance of intellectual rights: autoref....c.j.s.] – Saratov, 2017. – 26 s.

Qazaqstan Respublikasynyng Patent Zangy 1999 zhylygy 16 shildedegi N 427 Zangy [Patent Law of the Republic of Kazakhstan Law N 427 of July 16, 1999] // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1013991&pos=278;-64#pos=278;-64.

Qazaqstan Respublikasynyng azamattyq kodeksi (erekshе bolim) Qazaqstan Respublikasynyng 1999 zhylygy 1 shildedegi N 409 Kodeksi [Civil Code of the Republic of Kazakhstan (special section) Code of the Republic of Kazakhstan N 409 of July 1, 1999] // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1013880&sub_id=9650000&pos=4509;-37#pos=4509;-37

Qazaqstan Respublikasynyng Azamattyq kodeksi 1994 zhylygy 27 zheltoqsandagy № 268-HIII [Civil Code of the Republic of Kazakhstan dated December 27, 1994 No. 268-XIII] // <http://www.online.zakon.kz>.

Matorina T.A. Perehod iskljuchitel'nogo prava i predostavlenie prava ispol'zovaniya proizvedeniya literatury po avtorskomu pravu Rossii: avtoref. ... k.ju.n. [The transfer of exclusive rights and the granting of the right to use works of literature under copyright law in Russia: author's reference....c.j.s.] – M., 2013. – 29 s.

Meluzova A.O. Nasledovanie avtorskih i smezhnyh prav v Rossijskoj Federacii: avtoref. ... k.ju.n. [Inheritance of copyright and related rights in the Russian Federation: author's reference....c.j.s.] – M., 2003. – 24 s.

Nagrodskaja V.B. Otkrytaja licenzija kak sposob rasporyazheniya iskljuchitel'nyim pravom na proizvedeniya nauki, literatury i iskusstva: avtoref. ... k.ju.n. [Open license as a way of disposing of the exclusive right to works of science, literature and art: author's reference....c.j.s.] – M., 2018. – 34 s.

Novoselova L.A. Nasledovanie intellektual'nyh prav po rossijskomu zakonodatel'stvu: uchebnoe posobie dlja magistrrov [The inheritance of intellectual rights under Russian legislation: textbook for masters] / Otv. red. Novoselova L.A. – M.: Prospekt, 2017. – 112 s.

Nosov D.V. Pravopreemstvo (teoretiko-pravovoe issledovanie): avtoref. ... k.ju.n. [Succession (theoretical-legal research): author's review....c.j.s.] – M., 2011. – 23s.

Nosov D.V. Pravopreemstvo v rossijskom prave: monografija: Permskij gos. nac. issled. [Succession in Russian law: monograph: Perm state]Un-t. – Perm', 2013. – 199 s.

Orlova E.D. Ponjatje i osushhestvlenie rasporyazheniya iskljuchitel'nymi pravami na sredstva individualizacii: avtoref. ... k.ju.n. [The concept and implementation of the disposal of exclusive rights for means of individualization: autoref....c.j.s.] – M., 2010. – 30 s.

Prokopenko O.P. Nasledovanie proizvedenij literatury v avtorskom prave Rossii: avtoref. ... k.ju.n. [Inheritance of works of literature in author's law of Russia: autoref. ....c.j.s.] – M, 2006. – 24 s.

Resej Federacijasynyng Azamattyq kodeksi (tortinshi bolim) 18.12.2006 N 230-FZ (13.06.2023 zh. Red.) [Civil Code of the Russian Federation (fourth part) 18.12.2006 N 230-ФЗ (13.06.2023 Ed.)] // https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_64629/2ef636aadd9bee02a47d69d5393d32dbd576797d/.

Rozhdestvenskaja K.A. Osobennosti nasledovaniya avtorskih prav: avtoref. ... k.ju.n. [Features of the inheritance of copyrights: autoref....c.j.s.] – M., 2013. – 26 s.

Skrjabin S.V. Nekotorye problemy pravopreemstva v dogovore prodazhi predpriyatija [Some problems of succession in the contract of sale of the enterprise] // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30008048&pos=63;-35#pos=63;-35.

Sulejmenov M.K. Pravopreemstvo grazhdanskogo prave: monografija. – Almaty: NII chastnogo prava Kaspijskogo obshhestvennogo universiteta, Kazahstanskij Mezhdunarodnyj arbitrazh [Succession to civil law: monograph. – Almaty: Institute of Private Law of the Caspian Public University, Kazakhstan International Arbitration] 2023. – 464 s.

Selekcijalyq zhetistikterdi korgau turaly» Qazaqstan Respublikasynyng 1999 zhylygy 13 shildedegi N 422 Zangy [Law of the Republic of Kazakhstan No. 422 of July 13, 1999 “On protection of breeding achievements”] // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1014046&pos=345;-20#pos=345.

«Taurar belgileri, qyzmet korsetu belgileri, geografijalyq nusqamalar zhane taurarlar shygarylgan zherlerding ataulary turaly» Qazaqstan Respublikasynyng 1999 zhylygy 26 shildedegi N 456 Zangy [Law of the Republic of Kazakhstan dated July 26, 1999 N 456 “On trademarks, service marks, geographical indications and names of places where goods are produced”] // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1014203&sub_id=250000&pos=530;-55#pos=530;-55.

Tebrjaev A.A. O ponjatii «pravopreemstva» kak kategorii grazhdanskogo prava [About the concept of “privacy” as a category of civil law] // Nauchno-tehnicheskie vedomosti SPbGPU. Nauka i obrazovanie. -№ 3. – 2010. – S. 251-254.

Usov G.V. Konstitucionno-pravovaja zashhita intellektual'noj sobstvennosti v Rossii i zarubezhnyh stranah (sravnitel'no-pravovoe issledovanie): avtoref. ... k.ju.n. [Constitutional and legal protection of intellectual property in Russia and foreign countries (comparative legal research): author's review....c.j.s.] – M., 2015. – 37 s.

Авторлар туралы мәлімет:

Амангельды Айжан Амангельдықызы (корреспондент автор) – з.ғ.д., Қонаев Университетінің профессоры, ҚР ИМ Академиясының Ғылыми – зерттеу орталығының сарапшысы (Қазақстан, Алматы қ., e-mail: aizhan_amangeldy@mail.ru)

Дюсебаев Талгат Турашевич – PhD, Қонаев Университеті проректоры (Қазақстан, Алматы қ., e-mail: dussebaev-talgat@bk.ru)

Information about authors:

Amangeldy Aizhan Amangeldykyzy (corresponding author) – doctor of science, professor of Konaev University, expert of the Research Center of the Academy of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan (Almaty, Kazakhstan, e-mail: aizhan_amangeldy@mail.ru)

Dussebaev Talgat Turashevich – PhD, vice-rector of Konaev University (Kazakhstan, Almaty, e-mail: dussebaev-talgat@bk.ru)

Тіркелді: 28 желтоқсан, 2023 ж.

Қабылданды: 20 мамыр, 2024 ж.